

STADIONY ŚWIATA

Krzysztof Łęcki

STADIONY ŚWIATA

POMIĘDZY *GEMEINSCHAFT* I *GESELLSCHAFT*

Opiniował do druku
ANDRZEJ SŁABOŃ

SPIS TREŚCI

OD AUTORA / 7

WPROWADZENIE / 13

STADIONY ŚWIATA / 49

Wstęp / 49

Historia — od olimpiady do igrzysk / 61

Inicjacja i socjalizacja (od podwórka do akademii) / 64

Miejsce / 80

Swoi i obcy / 102

Zespół / 153

Lojalność klubowa / 161

Reprezentacja narodowa / 198

Rozwój indywidualny / 211

Biznes i prawo / 235

Globalizacja / 260

Tradycje i zwyczaje / 276

Sylwetka piłkarza / 280

SOCJOLOGICZNE DYGRESJE I DYWAGACJE / 285

ZAKOŃCZENIE / 333

Bibliografia / 353

Streszczenie / 383

Abstract / 387

OD AUTORA

Stadiony świata — tak zatytułowano parę dekad temu fragment programu telewizyjnego, który miał przybliżyć polskim kibicom piłki nożnej futbol grany w najlepszych (a na pewno znacznie bogatszych niż polska ekstraklasa) ligach świata. Prezentowano tam, jeśli dobrze pamiętam, urywki najciekawszych spotkań. Migawki z zagranicznych stadionów były zresztą tylko dodatkiem do relacji z polskich boisk piłkarskich. Dzisiejsi posiadacze dostępu do meczów czołowych lig europejskich w Canal+, Polsat Premium Sport czy Eleven nie zwróciliby pewnie na ten program uwagi, niemniej było to wówczas okno z widokiem na piłkarski świat.

„Stadiony świata”, tak potocznie określa się dzisiaj gole strzelane w sposób niezwykle efektowny. Kwalifikacja ta jest szczególnie istotna w przypadku bramek zdobytych przez zawodników anonimowych, graczy mniej znanych klubów lub — po prostu — drużyn prowincjonalnych. W ten sposób dowartościowuje się celne strzały piłkarzy grających na nieznaczących boiskach, w peryferyjnych ligach. Na najświetniejszych arenach futbolowych świata, w najważniejszych rozgrywkach piłkarskich globu padają gole, które mogą być piękne, ale mogą być też takie sobie — na boiskach niższych lig mogą natomiast trafiać się gole zupełnie wyjątkowe. Bo stadiony świata są — a przynaj-

mniej mogą być — wszędzie. Wszyscy pamiętają legendarny stadion Wembley w Londynie, mało kto wie jednak, że chłopcy z Mysłowic również rozgrywali swoje mecze na Wembley, tyle że w ich rodzinnym mieście¹. Na murze budynku zabytkowej Medyny (w Fezie, Maroko) znaleźć można napis, który do złudzenia przypomina te oglądane na codziennie na polskich ulicach, murach, w blokowiskach, w zasadzie gdziekolwiek. Nazwy i symbole klubów piłkarskich i swego rodzaju specyficznych kibicowskich konfraterni są tam oczywiście różne, wyrażane za ich pomocą emocje bywają jednak bardzo podobne.

O tym właśnie jest ta książeczka. Ale nie tylko o tym. I nawet nie przede wszystkim o tym.

Jej autorem jest socjolog. Dodajmy — zawodowo doświadczony, bo od ponad trzech dekad biorący udział w wielu zespołowych projektach badawczych, osadzonych zresztą w dość różnych obszarach nauki o społeczeństwie. Piszę o nich nieco szerzej — w sposób, mam taką nadzieję, kontekstualnie uzasadniony — w ostatniej części tej książki. Jednak zajmując się na co dzień zawodowo całą paletą społecznych problemów, jako autor specjalizuję się w dość wąskiej dziedzinie z pogranicza nauk społecznych i humanistycznych, mianowicie socjologii literatury². Nic może tedy dziwnego, że w tej marginalnej socjologicznej subdyscyplinie szukam zwykle inspiracji do pisania nieco mniej konwencjonalnych autorskich książek. Jeśli chodzi o formułę niniejszego studium, to odwołuję się w nim do pewnej uwagi (idei?) Clayтона Childressa, socjologa litera-

¹ Zob. S. SZYMUTKO: *Chłopcy z Cimoka. Opowieść nierozwojowa*. W: Idem: *Nagrobek ciotki Cili*. Katowice 2001, s. 41–42. O dość powszechnie przyjętej, a symbolicznie istotnej praktyce zapożyczania nazw słynnych stadionów piłkarskich piszę w dalszej części tego studium.

² Zob. np. K. ŁĘCKI: *Literatura piękna*. W: *Encyklopedia socjologii*. T. 2. Red. A. KOJDER, K. KOSEŁA, W. KWAŚNIEWICZ, H. KUBIAK, J. MUCHA, J. SZACKI, M. ZIÓLKOWSKI. Warszawa 1999; K. ŁĘCKI: *Socjologia literatury*. W: *Literatura polska XX wieku. Przewodnik encyklopedyczny*. T. 2. Red. A. HUTNIKIEWICZ, A. LAM. Warszawa 2000.

tury właśnie. Jedną ze swoich prac zapowiadał on w ten sposób:

Niniejsza książka jest także rozprawą naukową, ale taką, w której pewne specjalistyczne kwestie podane zostały w sposób przystępny dla laików. Jeśli nie jesteś socjologiem (amatorem, początkującym lub zaawansowanym), trzy następne podrozdziały tego wprowadzenia odnoszą się właśnie do tych specjalistycznych zagadnień. Jeśli chcesz po prostu przeczytać historię tego, jak pewna powieść została stworzona, wyprodukowana i skonsumowana, możesz spokojnie je pominąć. Wszystko, co musisz o nich wiedzieć, to to, że jest w nich opisany sposób, za pomocą którego socjologowie doszli do porozumienia, jak badać takie rzeczy jak „Jarrettsville”, zaś ja staram się zaproponować bardziej zintegrowaną wersję takich badań. Jeśli nie obchodzi cię socjologiczne teoretyzowanie, ta książka nadal oferuje ci historię z jasno określonym początkiem, środkiem i końcem. Dla socjologów ta trzyaktowa struktura jest historią o trzech niezależnych polach badań, zaś dla nie-socjologów jest po prostu całkiem dobrym sposobem dla przedstawienia pewnej powieści³.

Mógłbym zatem powiedzieć — tu odwołuję się już do innego autora, reprezentującego specjalność od socjologii literatury dość odległą — że „[p]rzędmoję tę piszę [...] po to, aby od razu czytelnikowi wyjaśnić, o co chodzi w całej książce i jakie są powiązania poszczególnych rozdziałów z jej ostatecznym celem”⁴.

Dodam, że z aż za bardzo zrozumiałych powodów nie powielam tu dokładnie pomysłu układu pracy Childressa. Niemniej nie ukrywam, że ideę skłaniającą do pewnego rozluźnienia struktury pracy w zamierzeniu naukowej, a jednak biorącej — ze względu na temat — pod uwagę różne grupy czytelnicze, przejąłem właśnie od amerykańskich badaczy. Konstrukcja niniejszego studium pomyślana została więc w taki sposób, że ktoś ciekaw tylko i wyłącz-

³ C. CHILDRESS: *Under the Cover. The Creation, Production, and Reception of a Novel*. Princeton 2017, s. 3–4.

⁴ K. LORENZ: *Tak zwane zło*. Przeł. A.D. TAUSZYŃSKA. Warszawa 1975, s. 21.

nie problematyki przemian współczesnego futbolu, nieodczuwający potrzeby — co zupełnie naturalne i absolutnie zrozumiałe dla socjologa literatury — zgłębiania tajników socjologicznej kuchni, poprzestać może w zasadzie na lekturze części środkowej książki, zatytułowanej — podobnie jak całe studium — *Stadiony świata*. Ktoś nieco bardziej zainteresowany przyjętymi w pracy socjologicznymi ramami koncepcji społecznych, a także — co istotne — jej ugruntowaniem teoretycznym — powinien zacząć lekturę od *Wprowadzenia*. Najbardziej wnikliwym zaś (i tym samym — bez żadnych wątpliwości — najbardziej krytycznym) czytelnikom i czytelniczkom, zafrapowanym przede wszystkim uprawomocnieniem socjologicznego warsztatu — czyli szczegółowymi kwestiami metodologicznymi badań z zakresu nauk społecznych — sugeruję skoncentrowanie się na części trzeciej i ostatniej. Ktoś może sądzić, że biorąc pod uwagę (zapowiadany przecież) specjalistyczny charakter tej części pracy, wykazałem się — nieprzystającą do poważnie uprawianej socjologii — dezynwolturą. Opatrzyłem však tę część nieco frywolnym tytułem: *Socjologiczne dygresje i dywagacje*. Znam oczywiście słownikowe znaczenie pojęcia „dywagacje”, niemniej przyznaję, że nie umiem oprzeć się wrażeniu, iż tytuł tej części jest w jakimś sensie (i stopniu) trafiony. Bo też, taką przynajmniej mam nadzieję, krytyczny i wnikliwy czytelnik czy czytelniczka w przedstawionych tam refleksjach i uwagach znajdzie pełne odzwierciedlenie socjologicznych intencji, jakie towarzyszyły autorowi podczas pisania tej książki.

Intencje te pełnią zresztą — w autorskim zamierzeniu, którego nie będę ukrywać — dość specjalną funkcję: ujawniają one socjologiczny (nie społeczny, a właśnie socjologiczny) kontekst prezentowanego tu studium. Jednak nie tylko. Można je bowiem także potraktować jako — nawiązując tu, *toutes proportions gardées*, do znanego dzieła Normana

Daviesa *Europa. Rozprawa historyka z historią*⁵ – rozprawę socjologa z socjologią⁶.

⁵ N. DAVIES: *Europa. Rozprawa historyka z historią*. Przeł. E. TABAKOWSKA. Kraków 1998. Na marginesie – dzieło Daviesa swą formą także mocno odbiega od standardowych historycznych monografii, do jakich jesteśmy przyzwyczajeni.

⁶ Niekiedy zresztą trudno w takim przypadku uniknąć pokusy, którą zdiagnozował Roland Barthes: „Kiedy piszę, mam wrażenie, że staram się prowadzić pewną grę z nauką, zamaskowaną działalność parodystyczną”. R. BARTHES: *Ziarno głosu. Wywiady 1962–1980*. Przeł. M. FAŁSKI. Kraków 2016, s. 102.

STADIONY ŚWIATA POMIĘDZY GEMENISCHAFT I GESELLSCHAFT

STRESZCZENIE

Studium *Stadiony świata. Pomędzy Gemenischaft i Gesellschaft* stara się przedstawić wielowymiarowy obraz przemian społecznych i kulturowych (a także po trosze, kontekstualnie, ekonomicznych) zachodzących w mikrokosmosie współczesnego futbolu. Ów piłkarski mikrokosmos potraktowany jest tu jako reprezentatywna społecznie częśćka ponowoczesnego świata. Odwołując się — metaforycznie, ale nie tylko — do klasycznych kategorii Ferdinanda Tönniesa: *Gemeinschaft* (wspólnota, tradycja, lojalność osobista) *versus* *Gesellschaft* (spółka akcyjna, kontrakt, korzyści materialne), autor starał się zarysować paradygmatyczne ramy (w rozumieniu Samuela Huntingtona) pozwalające w nieco bardziej pogłębiony, ale przede wszystkim całościowy sposób analizować dzisiejsze (a także przyszłe) zdarzenia i zjawiska piłkarskiego uniwersum.

Na tom składają się: odautorski wstęp, wprowadzenie, część badawcza zawierająca analityczne przedstawienie różnych wymiarów świata współczesnego futbolu, teoretyczno-metodologiczne podsumowanie i zakończenie.

Słowo „Od autora” stara się wyjaśnić ideę studium, a także jej najogólniejsze ramy konceptualne i niekonwencjonalną konstrukcję. Konstrukcja ta nawiązuje do zapożyczonej z socjologii literatury (która to subdyscyplina jest główną specjalnością autora) pewnego pomysłu wziętego od Clayтона Childressa. Polega on na tym, że w planie książki części *stricte* socjologiczne wyodrębnione są od części badawczej w taki sposób, by umożliwić lekturę także odbiorcom niespecjalnie zainteresowanym meandrami analizy i interpretacji socjologicznej. Byliby to jednak odbiorcy zaciekawieni całościowym, utkanym z wypowiedzi ludzi zwią-

zanych zawodowo z piłką nożną, obrazem przemian w świecie dzisiejszego futbolu.

„Wprowadzenie” zarysowuje najogólniejsze ramy socjologiczne nadane temu studium przez autora, a także próbuje pokazać swoistość ich statusu teoretycznego — sprowadzonego tu do funkcji pomocniczego intelektualnego rusztowania udobitniającego perspektywę i granice prowadzonych w nim analiz. Znaleźć tu można odniesienia do wielu wykorzystanych w analizach motywów i perspektyw socjologicznych obecnych w pismach Roberta K. Mertona czy Zygmunta Baumana, a także wyjaśnienie podejścia teoretycznego typowego dla socjologii i pokrewnych jej dyscyplin z obszaru nauk społecznych i humanistycznych, jakie proponowali Pierre Bourdieu, Oscar Lewis, Jean-Claude Kaufmann, a także Umberto Eco. Wskazuje się w nim również specyficzną relację pomiędzy twórczością literacką a naukami społecznymi, o której piszą Peter Burke i Charles Wright Mills. Podnosi też „Wprowadzenie” kwestie inspiracji teoretycznych niniejszego studium, przede wszystkim sposobu uprawiania socjologii typowego dla Ervinga Goffmana. Oprócz wątków teoretycznych zawiera ono również ogólną charakterystykę dokonującej się w Polsce i na świecie zmiany społecznej związanej z rokiem 1989, która okazała się znaczącym (choć oczywiście nie jedynym) punktem przełomowym nie tylko na politycznej mapie świata (tu z całą pewnością), ale także w rozwoju współczesnego futbolu i jego społecznym otoczeniu.

Kompozycja podstawowej części studium, zatytułowanej tak jak cała książka, *Stadiony świata*, oparta jest na podziale na kilkanaście podrozdziałów zawierających analizę różnych wymiarów społeczno-kulturowych zmian w świecie futbolu. Rozpoczyna się od metaforycznie przedstawionej historii piłki nożnej, a w zasadzie całego współczesnego sportu opartego na przeciwstawieniu ideałów olimpijskich i rozrywki, jaką oferują igrzyska, czyli sportowców w rozumieniu Pierre’a de Coubertina i gladiatorów. Drugi wymiar to inicjacja w świat futbolu i socjalizacja młodych zawodników — od tradycyjnych metod inicjacji do współczesnych piłkarskich fabryk, za które można uznać akademie piłkarskie. Kolejny wymiar to miejsce — w dwu przynajmniej rozumieniach. Pierwsze odwołuje się do znaczeń związanych z przestrzenią symboliczną, a nawet mistyczną (w różnych miejscach świata znaleźć można stadiony/boiska o nazwach mistycznych — czy

może raczej magicznych — jak Maracana czy Wembley). W drugim rozumieniu miejsca idzie o kwestie relacyjne, tożsamościowe i ich znaczenie dla futbolistów i dla piłkarskich kibiców. Kluczowe pojęcia opisujące kategorię miejsca to korzenie („wywodzę się z...”), dom („jestem teraz silnie emocjonalnie związany z...”) i włóczęga (ktoś w Baumanowskim sensie „poszukujący bogatszego pastwiska”, czyli mówiący z przekonaniem: „to moje miejsce na ziemi — w tym momencie”).

Trzecia kategoria to swoi i obcy. Podział na swoich i obcych ma w życiu społecznym, jak dowodzą prace z zakresu socjologii, bardzo wiele aspektów. Nie inaczej jest w małym światku futbolu. Niektóre z analizowanych w tej pracy wymiarów swojskości i obcości związane są ze specyfiką czasu, w którym się pojawiają — nieraz to właśnie one wychodzą na plan pierwszy — inne wydawać się mogą uniwersalne. W świecie futbolu występują i jedno, i drugie — autor *Stadionów świata* stara się pokazać, jak tworzyły się (i tworzą) ich współczesne konfiguracje.

Następny wymiar to zespół, drużyna piłkarska. W odniesieniu do piłki nożnej analiza tego problemu może przyjąć postać wariacji na typowy dla refleksji Zachodu temat roli jednostki, tyle że w tym przypadku nie będzie chodziło o rolę jednostki w historii, ale w grze w piłkę nożną. Stąd blisko do właściwej socjologii perspektywy: jednostka a grupa społeczna. Autor niniejszego studium stara się pokazać, jak zmienił się (zmienia) balans pomiędzy nimi w ostatnich dziesięcioleciach.

Kolejny wymiar to lojalność klubowa — tu rozumiana jako lojalność zawodnika wobec klubu i klubu wobec zawodnika. Chodzi o zmiany w pojmowaniu tej lojalności przez obie strony, większy nacisk położony jest jednak na lojalność piłkarza.

Reprezentacja to następny analizowany w studium wymiar współczesnego futbolu — tu najistotniejszą kwestią jest postępująca umowność tego, co określa się jako reprezentację narodową. Kolejnym jest rozwój indywidualny, jeden z najważniejszych fetyszy współczesnego futbolu, coraz mocniej zinternalizowany w przypadku dzisiejszej piłkarskiej młodzieży, ale ważny również dla starszych zawodników. Następny — to biznesowe i prawne konteksty ponowoczesnego świata piłki nożnej; zmieniały się one w szybkim tempie, poczynając od — mówiąc w skrócie — prawie spontanicznie funkcjonującej manufaktury, a kończąc na obudowanej przepisami działalnością niemalże korporacyjnej.

Globalizacja, kolejny wątek tej pracy, to dosyć szerokie spektrum różnych kulturowo-społeczno-ekonomicznych kontekstów dzisiejszego futbolu. Nie wszystkie one mają bezpośredni związek z grą na stadionie — niektóre mają charakter okołoboiskowy (np. sprzedaż koszulek europejskich klubów w Azji). Tradycje i zwyczaje — następny podrozdział — przedstawione zostały w niniejszym studium, zgodnie z jego charakterem, ewolucyjnie, od tradycji głęboko osadzonych w historii klubów piłkarskich do tych najnowszych. I w jednym, i w drugim przypadku istotne wydają się „tradycje wynalezione” w rozumieniu Erica Hobsbawna. Podrozdział zatytułowany *Sylwetka piłkarza* — w zasadzie chodzi tu o sylwetkę współczesnego piłkarza — stara się wskazać te zmiany, które zostały pominięte w poprzednich podrozdziałach.

Część zatytułowana *Socjologiczne dygresje i dywagacje* zawiera teoretyczno-metodologiczne podsumowanie i proponuje nieco szerzej zakrojoną refleksję nad statusem socjologii rozumianej jako metoda opisu społecznego świata, w tym wyjaśniania zachodzących w nim procesów. Zakończenie z kolei stara się przedstawić możliwe ścieżki rozwoju futbolowego mikrokosmosu, a także podsumowuje zawarte w pracy analizy i interpretacje; można tu też znaleźć nieco bardziej osobiste refleksje autora na temat jego sposobu uprawiania socjologii.

STADIUMS OF THE WORLD BETWEEN *GEMEINSCHAFT* AND *GESELLSCHAFT*

ABSTRACT

The study *Stadiums of the World. Between Gemeinschaft and Gesellschaft* attempts to present a multidimensional picture of the social and cultural (and also, contextually, economic) transformations taking place in the microcosm of contemporary football. This football microcosm is treated here as a socially representative part of the postmodern world. Referring—metaphorically, but not only—to Ferdinand Tönnies' classic categories of *Gemeinschaft* (community, tradition, personal loyalty) versus *Gesellschaft* (joint-stock company, contract, material benefits), the author tries to outline a paradigmatic framework (in the sense of Samuel Huntington) allowing for a more in-depth, but above all holistic, analysis of current (and future) events and phenomena of the football universe.

The volume consists of the following: a preface by the author, an introduction, a research section containing an analytical presentation of various dimensions of the world of contemporary football, a theoretical and methodological summary, and a conclusion.

The preface tries to explain the idea of the study, as well as its most general conceptual framework and unconventional construction. This construction refers to an idea borrowed from the sociology of literature (which is the author's main specialization) by Clayton Childress. It consists in the fact that in the plan of the book the strictly sociological parts are separated from the research part in such a way as to enable reading also for the recipients who are not particularly interested in the meanders of sociological analysis and interpretation. They would, however, be readers interested in a holistic picture of the changes in the

world of football today, woven from the statements of people professionally connected with football.

“Introduction” outlines the most general sociological framework given to this study by the author, and also attempts to show the peculiarity of their theoretical status—reduced here to the function of an auxiliary intellectual scaffolding that embellishes the perspective and boundaries of the analyses conducted in it. Here one can find references to many of the sociological motifs and perspectives used in the analyses, present in the writings of Robert K. Merton or Zygmunt Bauman, as well as an explanation of the theoretical approach typical of sociology and related disciplines from the area of social sciences and humanities, as proposed by Pierre Bourdieu, Oscar Lewis, Jean-Claude Kaufmann, and Umberto Eco. It also points out the specific relationship between literary creation and the social sciences, as described by Peter Burke and Charles Wright Mills. The “Introduction” also raises the questions of the theoretical inspiration of this study, above all the way of dealing with sociology typical of Erving Goffman. In addition to the theoretical themes, it also includes a general characterization of the social change taking place in Poland and around the world in connection with 1989, which proved to be a significant (though obviously not the only) turning point not only on the political map of the world (here certainly), but also in the development of contemporary football and its social environment. The composition of the main part of the study, titled, like the whole book, *Stadiums of the World*, is based on a division into several subsections analysing different dimensions of socio-cultural changes in the world of football. It begins with a metaphorically presented history of football, and in fact of the whole contemporary sport based on the opposition between the Olympic ideals and the entertainment offered by the games, i.e. athletes in the sense of Pierre de Coubertin and gladiators. The second dimension is the initiation into the world of football and the socialization of young players—from traditional methods of initiation to modern football factories, which football academies can be regarded as. Another dimension is place—in at least two senses. The first refers to meanings connected with symbolic or even mystical space (in various parts of the world one can find stadiums/fields with mystical—or rather magical—names, such as Maracana or Wembley).

The second understanding of place is about relational, identity issues and their significance for football players and fans. The key concepts describing the category of place are roots ('I come from...'), home ('I am now strongly emotionally attached to...') and vagrant (someone in Bauman's sense of 'looking for richer pasture', i.e. saying with conviction: "this is my place on earth - at this moment").

The third category is that of the Self and the Other. The division into the Self and the Other has many facets in social life, as works in the field of sociology prove. It is no different in the small world of football. Some of the dimensions of familiarity and otherness analysed in this work are related to the time in which they appear—sometimes they come to the fore—while others may seem universal. In the world of football, both of these dimensions are present, and the author of *Stadiums of the World* seeks to show how they have been (and are) constituted in their contemporary configurations.

The next dimension is the group, the football team. In relation to football, the analysis of this problem can take the form of a variation on the typical theme of the role of the individual in Western reflection, except that in this case it will not be the role of the individual in history, but in the game of football. From here it is close to the sociological perspective: the individual versus the social group. The author of this study tries to show how the balance between the two has changed (is changing) in recent decades.

Another dimension is club loyalty—here understood as the loyalty of the player to the club and the club to the player. It is about changes in the understanding of this loyalty by both sides, but more emphasis is placed on the loyalty of the footballer.

Representation is the next dimension of contemporary football analysed in the study—here the most significant issue is the progressive conventionality of what is referred to as the national team. Then there is individual development, one of the most important fetishes of modern football, increasingly internalized in the case of today's youth, but also important for older players. Next are the business and legal contexts of the postmodern world of football; these have changed at a rapid pace, ranging from—in short—an almost spontaneously functioning manufactory to an almost corporate activity encased in regulations.

Globalization, another topic of this work, is a rather broad spectrum of different cultural-socio-economic contexts of today's football. Not all of these are directly related to the game in the stadium—some are peripheral (e.g. the sale of European clubs' shirts in Asia). Traditions and customs—the next subsection—are presented evolutionarily, in accordance with the nature of this study, from traditions deeply embedded in the history of football clubs to the most recent ones. In both cases, 'invented traditions' in Eric Hobsbawn's sense of the term, appear to be relevant. The subsection titled *The Silhouette of the Footballer*—in essence, the silhouette of the modern footballer—seeks to point out those changes that have been overlooked in previous subsections.

The section titled *Sociological Digressions and Diffusions* contains a theoretical and methodological summary and proposes a more extensive reflection on the status of sociology understood as a method of describing the social world, including explaining the processes occurring in it. The conclusion, in turn, tries to present possible paths of development of the football microcosm, as well as summarises the analyses and interpretations included in the work; one can also find here somewhat more personal reflections of the author on his way of studying sociology.

Redaktor
MARIAN PIÓRKO

Projekt okładki
TOMASZ TOMCZUK

Układ typograficzny i łamanie
ZDZIŚŁAW LAMPO

Korekta
ANNA TYKA

Redaktor inicjujący
MICHAŁ KOMPAŁA

Zdjęcia na pierwszej stronie okładki i na skrzydełku
pochodzą z portalu pixabay.com – autor BadziołTV

Copyright © 2021 by Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone
Nota copyrightowa obowiązująca do 31.05.2022

Sprzymyamy otwartej nauce.
Od 1.06.2022 publikacja dostępna na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach
4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0)

Wersja elektroniczna monografii
zostanie opublikowana w formule wolnego dostępu
w Repozytorium Uniwersytetu Śląskiego www.rebus.us.edu.pl.

 <https://orcid.org/0000-0003-4676-0120>

Łęcki, Krzysztof

Stadiony świata (pomiedzy Gemeinschaft
a Gessellschaft) Krzysztof Łęcki. - Katowice :
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2021

<https://doi.org/10.31261/PN.4043>

ISBN 978-83-226-4051-7

(wersja drukowana)

ISBN 978-83-226-4052-4

(wersja elektroniczna)

Wydawca

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawnictwo@us.edu.pl

Druk i oprawa:

Volumina.pl Daniel Krzanowski
ul. Księcia Witolda 7-9
71-063 Szczecin

Wydanie I.

Arkuszy drukarskich: 24,5.

Arkuszy wydawniczych: 22,00.

Publikację wydrukowano na papierze offsetowym 90 g. PN 4043.

Cena 34,90 zł (w tym VAT).